

Kuidas tagada asenduskodude noorte edukas iseseisvumine?

Pirjo Turk

2009. aasta seisuga oli Eestis 35 asenduskodu (vanema nimetusega lastekodu), kus elas 1209 last ja noort, vanuses kuni 24 aastat. Sotsiaalhoolekande seaduse järgi, võib asenduskodus elada laps kuni 18-aastaseks saamiseni või kuni päevases õppevormis õpingute lõpetamiseni. Seetõttu tähistab käesolevas analüüsis „asenduskodu noorte ellu astumine“ aega, mil noor lahkub asenduskodust ja hakkab elama iseseisvalt.

Asenduskodu peaks pakkuma lastele ja noortele kõike seda, mida pakub perekond ning arendama ja suunama noori sedavõrd, et nad oleksid asenduskodust lahkudes võimelised edukalt iseseisvat elu alustama. Eestis ei ole seni läbi viidud uuringuid, mis käsitleksid asenduskodust iseseisvumise erinevaid tahke ja hõlmaksid sellega kogu Eestit. Teiste riikide uuringud ja statistika näitavad, et vanemliku hoolitsuseta asenduskodu noortel on rohkem raskusi iseseisva elu alustamisel kui noortel, kes

astuvad ellu perekonnast. Samuti on leitud, et üldiselt on need noored hilisemas elus vähem edukad hariduses ja tööturul ning elavad suurema tõenäosusega sotsiaalabist. Lisaks kogevad nad sagedamini suhete probleeme ning on sotsiaalselt isoleeritumad. Üleminek iseseisvasse ellu on asenduskodudes elavatele noortele järsem ning ei võimalda iseseisva elu proovimist ning vajadusel „koju“ tagasi tulemist. Asenduskodus kasvanud noored, kelle side perekonnaga on enamasti nõrk või puudub, on iseseisvasse ellu astudes keerulisemas olukorras kui tavaperekondades kasvavad noored.

Praxis uuris, milline on Eesti asenduskodudest ellu astuvate noorte valmisolek iseseisvumiseks asenduskodu noorte enese hinnangul ja ka lastekaitsetöötajate nägemuses. Poliitikaanalüüs sisaldab vastvalminud uuringu järeldusi ja olulisemaid soovitusi.

Põhijäreldused

- Asendushoolduse noorte ettevalmistus iseseisvaks eluks ei ole piisav, arvestades, et noorte ellu astumine ei toimu järk-järguliselt ning iseseisev toimetulek tuleb saavutada koheselt pärast asenduskodust lahkumist.
- Asenduskodust ellu astuvatel noortel peaks olema määratud tugiisik, kes abistab noort töö otsimisel, uue kodu sisse seadmisel ja teistes küsimustes.
- Kõige olulisemaks tingimuseks iseseisvumisel pidasid asenduskodu noored, et neil oleks olemas eluase ning 39% vastanud noortest uskus, et eluase õnnestuks neil saada elukohajärgsest kohalikust omavalitsusest. Ligikaudu 40% vastanutest ei soovi aga minna elama valda või linna, kust nad pärit on.
- Kuivõrd taskurahaga kokkupuude annab sageli noortele esimese kogemuse raha kasutamiseks, peaks taskuraha jagamine olema asenduskodudes ühtlasemalt reglementeeritud.
- Eesti seaduste kohaselt ei ole reglementeeritud, kas ja milliseid tugiteenuseid ning järelhooldusteenuseid peaks asenduskodu noortele pakkuma, samuti on kohalike omavalitsuste võimalused erinevad selliste teenuste pakkumisel.

PRAXISE
mõttemommik

Pirjo Turk on Praxise töö- ja sotsiaalpoliitika programmi analüütik.

Ta on omandanud magistrakraadi Helsingi Ülikoolis sotsioloogia erialal ning täiendanud end New Yorgi Ülikoolis.

Pirjo peamised uurimisvaldkonnad on perekonnasotsioloogia, maskuliinsuuringud, töö- ja pereelu ühitamine, sooline tasakaal, subkultuurid.

Asenduskodu noorte iseseisvumiseks valmisolek on komplitseeritum kui perekonnast pärit noortel.

Pea pooled küsitletud noortest ei olnud kunagi või oli harva kokku puutunud poest toiduainete ostmisega.

Asenduskodu noorte ellu astumine

Täiskasvanuks saamine ning iseseisva elu alustamine on igapäevased terminid, mille sisu aga polegi üheselt mõistetav ning mille defineerimiseks on erinevaid võimalusi. Siiani on mitmed täiskasvanuks saamist käsitlevad uuringud võrdsustanud üleminekut ühest institutsioonist teise (koolist tööle, lapsepõlve kodust iseseisvalt elama) täiskasvanuks saamisega. Eesti asenduskodu noorte puhul käsitletakse iseseisvaks saamist ja täiskasvanuikka jõudmist lisaks bioloogilise täiskasvanuikka jõudmisele just sotsiaalse rolli siirde kaudu olenemata nende psühholoogilisest seisundist. Teisisõnu toimub iseseisvumine ja täiskasvanuella astumine siis, kui noor asenduskodust lahkub ja iseseisvat elu alustab.

Erinevatele uuringutele tuginedes võib öelda, et asenduskodu noorte iseseisvumiseks valmisolek on minevikust tulenevate probleemide tõttu komplitseeritum kui tavalisest perest pärit noortel. Asenduskodu teenusele suunatud lastel on sageli emotsionaalsed, käitumuslikud, arengu- ja terviseprobleemid, mis peegeldavad keerulisi perest ja keskkonnast tulenevaid tingimusi. Samuti mõjutavad need valmisolekut iseseisvumiseks. Näiteks selgub ühest Ameerikas läbiviidud uuringust, et üks kuuest asenduskodust pärit noorest täiskasvanust ei oma piisavalt oskusi, et hakkama saada täiskasvanueaga kaasneva vastutusega.

Kuigi asenduskodu noored peaksid Eesti seaduste kohaselt ellu astuma 18-24-aastaselt, viitavad uuringud, et asenduskodu noored ei pruugi alati olla arengu poolest valmis iseseisva eluga kaasnevateks ülesanneteks ja nad pole saanud adekvaatset ettevalmistust iseseisvaks eluks. Scannapiego et al. 2007 võtavad kokku terve rea Ameerikas tehtud uuringuid, mis näitavad, et väga väike osa asenduskodudest ellu astunud noori lõpetab keskkooli ning võrreldes tavaperedes elavate noortega on ka väga vähesed tööturul. Võrreldes perdest iseseisvunud noortega elab ka suurem osa asenduskodust iseseisvujatest sotsiaaltoetustest. Selline olukord viib endised asenduskodu kasvandikud kodutuse ja töötusega kaasnevate probleemideni, neil on ka suurem tõenäosus sattuda kriminaalsele teele ning enne 20ndat eluaastat saada lapsi.

Kuigi asenduskodudest iseseisvunud noorte ellu astumine ei pruugi alati viia toimetulekuraskusteni, tuleks tugiteenuste ja järelhooldusteenuste näol leida võimalusi, kuidas ennetada sellist olukorda. Seetõttu tuleks nii riigi, kohalike omavalitsuste kui ka asenduskodude tasandil panustada rohkem asenduskodust lahkuvate ja ellu astuvate noorte iseseisvumise hõlbustamisse tugiteenuste ja järelhooldusteenuste näol.

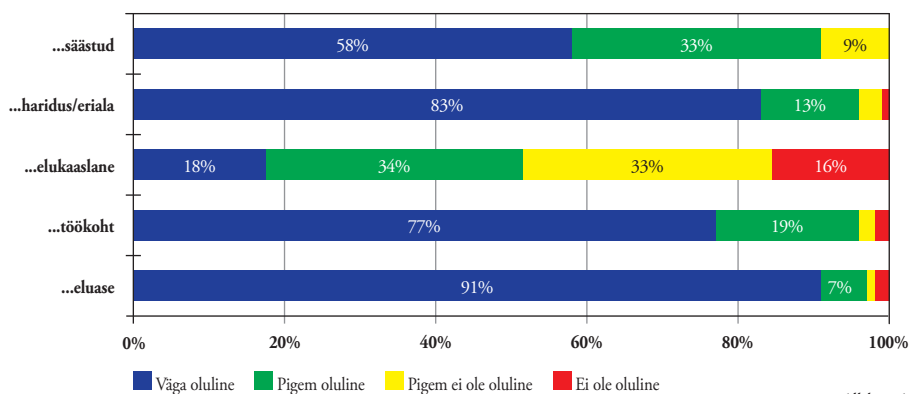
Asenduskodu noorte valmisolek iseseisvaks eluks

Järgnevalt on lühidalt toodud uuringu „Asenduskodudes kasvanud noorte valmisolek iseseisvaks eluks“ tulemused ja järeldused. Kaardistamaks asenduskodu 15-24-aastaste noorte teadmisi ja oskusi seoses iseseisvas elus toimetulekuga, viidi noorte seas läbi anonüümne ankeetküsitlus. Lisaks intervjueriti 19 kohaliku omavalitsuse lastekaitse- või sotsiaaltöötajat, et saada ülevaade kohalike omavalitsuste võimalustest ning praktikatest seoses asenduskodust iseseisvuvate noortele pakutavate tugi- ja järelhooldusteenustega

Kõige olulisemaks tingimuseks iseseisvumisel pidasid asenduskodu noored, et neil oleks olemas eluase (vt ka Joonis 1). Sotsiaalhoolekande seaduse järgi korraldab noore elukohajärgne omavalitsus noore iseseisva elu alustamise läbi erinevate järelhooldusteenuste. Kõige enam levinud järelhooldusteenus on kohalikus omavalitsuses eluaseme pakkumine iseseisvunud noorele. Sellisest praktikast on ilmselt ka asenduskoduteenusel olevad noored teadlikud, kuna 39% uskus, et eluase õnnestuks ellu astudes saada elukohajärgsest kohalikest omavalitsusest. Uuringust selgus aga asjaolu, **et ligikaudu 40% vastanutest ei soovi minna elama valda või linna, kust nad pärit on**. Ka mitmed intervjueritud lastekaitse- või sotsiaaltöötajad olid kogenud juhtumeid, kus noor ei soovinud oma iseseisvat elu alustada kohalikus omavalitsuses, kust ta pärit oli. Kuigi nimetatud kogemuste puhul olid mõningad üksikud omavalitsused leidnud võimalusi järelhooldusteenuste pakkuamiseks koostöös teise kohaliku omavalitsusega, olid sellised juhtumid siiski marginaalsed. Lastekaitsetöötajad leidsid, et sellist situatsiooni on keeruline lahendada, kuna seadusega on määratletud, et järelhooldusteenuseid saab pakuda asenduskodust iseseisvunud noorele vaid elukohajärgne linna- või vallavalitsus.

Joonis 1. Tingimused asenduskodust lahkumiseks

Kui oluline on Sinu jaoks see, et lastekodust lahkumise ajaks on Sul olemas...

Allikas: Asenduskodu noorte küsitlus

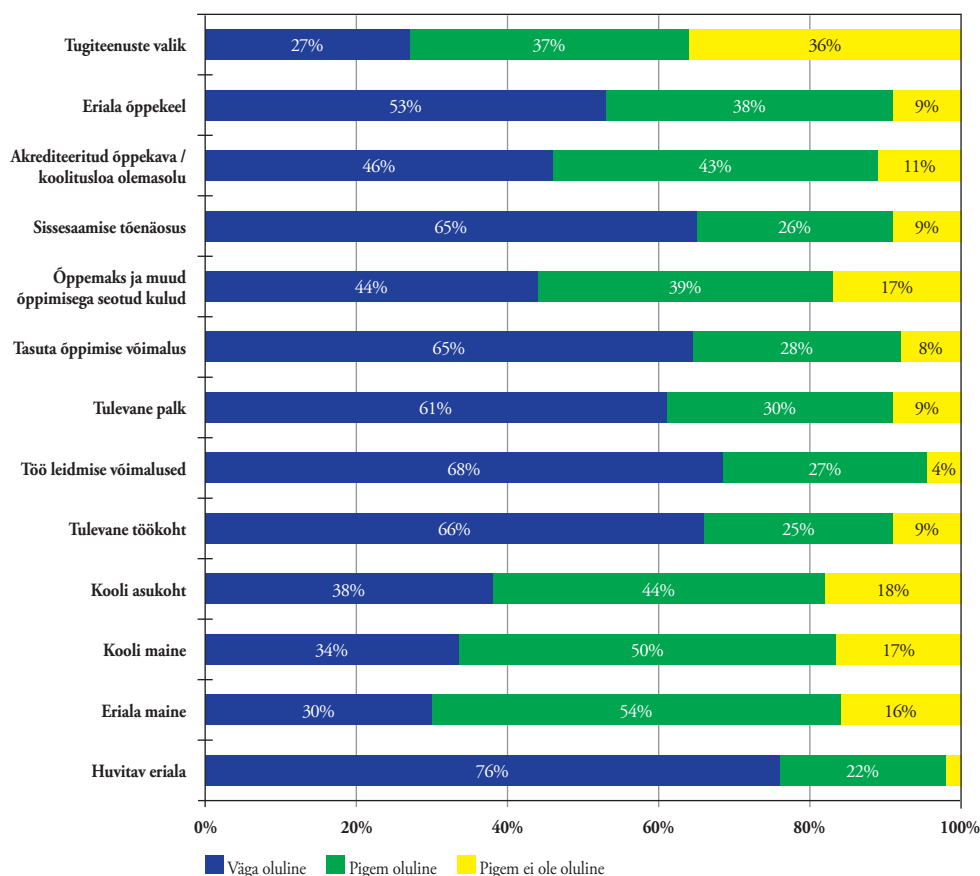
Asenduskodu noored hindavad iseseisvumisel kõige olulisemaks elu- aseme olemasolu.

Oluliseks eelduseks asenduskodust ellu astumisel peeti noorte poolt ka hariduse/eriala olemasolu. Intervjueritud lastekaitsetöötajad nentsid samuti, et edukad ellu astujad on tihti-peale kõrge haridustasemega noored. Uuringust selgus, et veidi enam kui pooled noored näevad endil kõrgeima haridustasemena kõrgharidust või kutsekõrgharidust. Teguritest, mida noored pidasid eriala ja kooli valikul tähtsaks, peeti kõige enam seda, et eriala oleks huvitav (vt ka Joonis 2).

Lisaks oli tulevase töö perspektiiv noorte jaoks oluline – nii pidasid kooli ja eriala valikul noored tähtsaks, et omandatud eriala võimaldaks leida tööd ja teenida arvestatavat palka.

Lastekaitsetöötajate kogemus seoses asenduskodudest ellu astunud noortega on näidanud, et **asenduskodu noortel jääb sageli iseseisvasse ellu astumisel puudu isemajandamist ja rahasjade planeerimist puudutavatest oskustest,**

Joonis 2. Millised järgnevatest teguritest on olulised eriala ja kooli valikul?

Allikas: Asenduskodu noorte küsitlus

Paljud noored ei soovi asuda elama elukohajärgsesse linna- või vallavalitsusse.

Noortel jääb puudu isemajandamise ja rahaasjade planeerimise oskusest.

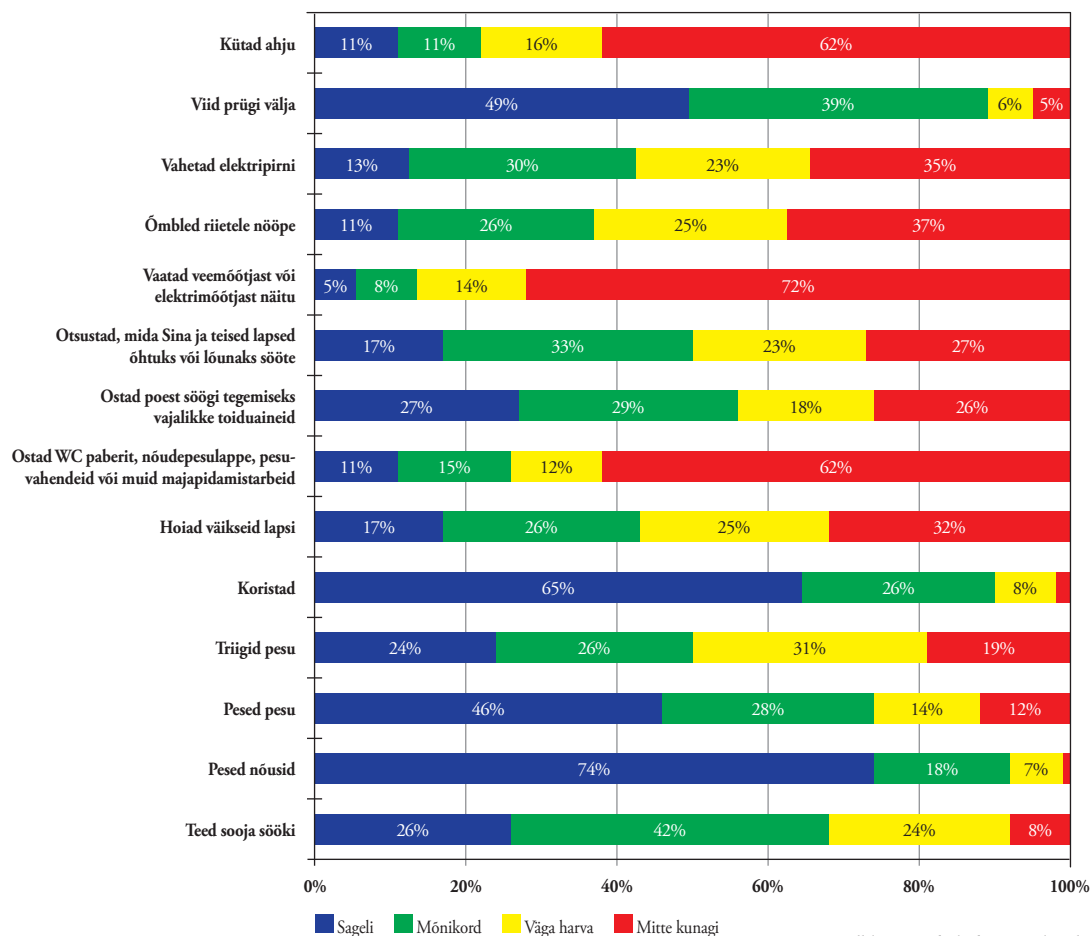
töö leidmise ja -hoidmise oskustest ja teadmistest; ning ka sotsiaalsetest oskustest.

Vaadeldes **isemajandamise oskusi**, on leitud, et taskuraha kokkupuude annab sageli noortele esimese kogemuse raha kasutamiseks. Uuringu ankeetküsitluste tulemused näitasid aga, et asenduskodudes on väga erinev praktika taskuraha jagamiseks noortele - oli vastanuid, kes ei saanud üldse taskuraha või said seda ebaregulaarselt ning leidsid ka noori, kelle puhul oli taskuraha saamine regulaarne ja kindlaks määratud. Ka Riigikontrolli auditist (2009) selgus, et taskuraha jagamine ei ole riiklikult reglementeeritud ning võimalused taskuraha maksimiseks on asenduskodudel erinevad. Seega võib näha asenduskodu noorte erinevas kokkupuutes taskuraha ka seost kehva isemajandamise oskusega. Lisaks selgus, et noored ei ole sageli kokkupuutunud erinevate eluks vajalike toodete ostmisega poest - 62% ei olnud kunagi ostnud erinevaid sanitaartarbeid poest, 44% oli harva või ei olnud kunagi kokku puutunud toiduainete ostmisega poest (vt ka Joonis 3). Ka need näitajad annavad märku noorte vähesest kokkupuutest raha kasutamise igapäevaste toodete ostmisel.

Lastekaitsetöötajatelt peegeldus mõningal juhul arvamus ja suhtumine, et asenduskodud pakuvad niivõrd häid elamistingimusi, et noore iseseisvumine tihti peale kesismatesse elamistingimustesse võib olla noore jaoks šokeeriv ning värskest elluastunud noor võib kokku puutuda tingimustega, mis nõuavad spetsiifilisemaid oskusi. Uuringust selgus, et näiteks 62% noortest ei olnud ahju kütnud ning enam kui pooled noortest polnud nõopi ette õmmelnud ega ka elektrikirni vahetanud. Kolmandik vastajatest ei pidanud ka oma teadmisi seoses eluase-meteenustega (ehk kuidas tasuda arveid, esitada näitused) piisavaks.

Ka **töökoha leidmine** peale asenduskodust ellu astumist on noortele oluline. Kolm-neljandikku vastajatest pidas oma teadmisi piisavaks seoses töö otsimisega ning seda kinnitab ka noorte senine töökogemus, mida omasid 86% vastanutest. Samas ei selgitanud uuringu tulemused noorte oskusi tööd teha ega ka teadmisi, mis kaasnevad töö otsimise ja leidmisega (näiteks nagu töölepingu sõlmimine, õigused ja kohustused tulenevalt töölepingu seadusest jne). Noorte kesistele

Joonis 3. Kas ja kui sageli Sa teed lastekodus järgmisi koduseid töid?

Allikas: Asenduskodu noorte küsitlus

teadmistele seoses töö ja palgaga viitab asjaolu, et noored ei olnud teadlikud, milline on Eesti keskmine neto kuupalk. Kuigi pakutud summad varieerusid 1000 kroonist 40 000 kroonini, oli keskmine pakutud summa 5282 krooni ehk 338 eurot. 2010. aasta kolmandas kvartalis oli keskmine netokuupalk 9500 krooni ehk 607 eurot. Samuti selgus, et (neto)palk, mille eest noored oleksid valmis iseseisvat elu alustades tööle minema, oli 5844 krooni ehk 373 eurot. Et noorte hinnang Eesti keskmise palga kohta ja teisalt nende endi ootused palgale osaliselt kattusid, võib järeldada, et noored näeksid end töötamas ametikohal, kus teeniksid keskmist palka.

Sotsiaalsed oskused ja lähedased suhted

Vaadeldes asenduskodu noorte **sotsiaalseid oskusi**, pidasid noored oma läbisaamist teiste inimestega üldiselt heaks ja samuti olid enamus vastanutel olemas lähedased inimesed, kellele vajadusel tugineda. Märkimisväärne oli aga asjaolu, et kolmandik noori ei olnud nõus väitega „mul on lihtne inimestelt abi paluda“. Lisaks ilmnes, et noored usaldavad üldjuhul vaid isikuid ja institutsioone, kellega on neil isiklik kokkupuude. Enam kui pooled vastanutest ei usaldanud võõraid inimesi ja kolmandik ei osanud öelda, kas usaldavad kohaliku omavalitsuse ametnikke. Sellest võib järeldada, et asenduskodu noortel pole sageli usaldust inimeste vastu, kellega nad pole eelnevalt kokku puutunud. See võib ühest küljest olla positiivne omadus vältimaks kelmide ohvriks sattumist; teisalt võib aga usaldamatus pärssida isikutevahelist mõistmist ja oskust abi paluda.

Lähedastest suhetest kõige sagedamini puuduvad noortel suhted oma bioloogiliste vanematega (eriti isaga) või ei ole suhted nende vahel kõige paremad. Samuti on noorte suhted oma bioloogiliste vanematega sageli keerukad ning mõningatel juhtudel ei soovi noored ise kontakti hoida oma vanematega või soovitakse suhteid minimaalsel määral hoida. Tulenevalt erinevatest uuringutest ja ka Eestis kehtivast lastekaitseadusest, on lapsel, kes on lahutatud ühest või mõlemast vanemast, õigus säilitada isiklikud suhted ja kontakt mõlema vanema ning lähedaste sugulastega, välja arvatud juhul, kui see kahjustab last. Mitmetes uuringutes on leitud, et asenduskodude noored, kes on kontaktis oma bioloogiliste vanematega asendushoolduse ajal, saavad paremini tulevikus hakkama kui noored, kellel puudub selline kontakt. Teadmised oma päritolust ja põhjustest elada ilma vanemliku hoolitsuseta, aitavad noortel selgitada oma minevikku ja keskenduda rohkem tulevikule.

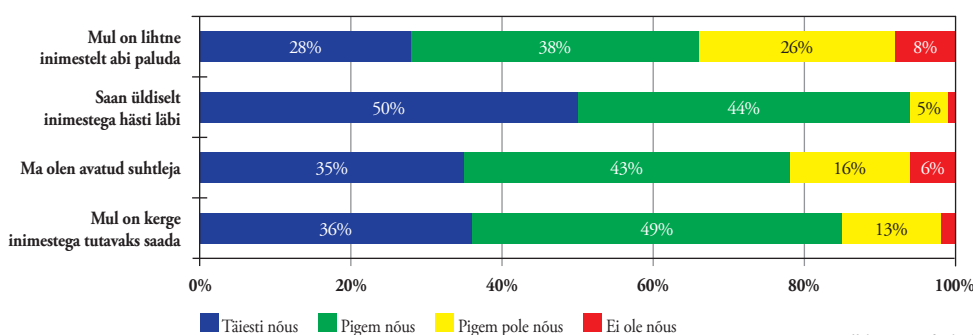
Tugi- ja järelhoolduste pakumine

Sotsiaalhoolekande seaduse alusel tuleb isikule, kes vajab iseseisva toimetuleku parandamiseks pikaajalist ja mitmekülgset abi, osutada seda juhtumikorralduse põhimõttel. See eeldab muuhulgas juhtumiplaani koostamist, mis on informatiivse tähendusega kirjalik dokument ning koosneb hinnangust isiku abivajadusele ja tema probleemide lahendamist käsitlevast tegevuskavast. Juhtumiplaani tuleb täita iga vanemliku hoolitsuseta lapse või noore asendushooldusele suunamisel. Seega võib juhtumiplaani näha dokumendina, millele baseerudes saaks noorele määrata tugi- ja järelhooldusteenuseid.

Kontakt bioloogiliste vanematega võib olla eelduseks asenduskodu noore edukale ellu astumisele.

Asenduskodu noortel pole sageli usaldust võõraste inimeste vastu.

Joonis 4. Suhted teiste inimestega

Allikas: Asenduskodu noorte küsitlus

Noorte ellu astumise hõlbustamiseks pakutavate tugi- ja järelhooldusteenuste pakkumise tase on üle Eesti väga erinev.

Tugiisikuks peaks olema inimene, keda noor tunneb ja usaldab.

Uuringust selgus, et **juhtumiplaani koostamine** ei toimi veel kõikjal seaduse kohaselt – ligikaudu pooled noortest ei ole oma juhtumiplaaniga kasutunud või ei teata millega on tegu. Probleem võib olla ka selles, et juhtumiplaani on sageli kohandatud vastavalt (juba enne 2008. aastat) asenduskodus ja või lastekaitsetöötajate poolt väljakujunenud arengu- või tegevuskavale. Seega kui lastekaitse- või asenduskodu töötaja ei nimeta arengukava juhtumiplaaniks, võib suur protsent vastanutest, kes polnud juhtumiplaaniga kokku puutunud olla selgitatav erinevate nimetustega juhtumiplaanile. Uuringus läbi viidud intervjuudest lastekaitsetöötajatega ilmnes, et asenduskodu kasvandike puhul tegutsetakse juhtumipõhiselt ja erinevad kohandatud juhtumiplaani vormid täidavad siiski sama eesmärki (ehk informatiivse tähendusega dokumenti, mis koosneb hinnangust isiku abivajadusele ja tema probleemide lahendamist käsitlevast tegevuskavast).

Lastekaitsetöötajad heitsid praegusele juhtumiplaanile ette liigset ajakulu ja suurt andmete hulka, mistõttu tehti ettepanek, et juhtumiplaani täitmise võimalus peaks olema elektrooniline ja see võiks ka elektrooniliselt liikuda asutuste vahel. Ka Riigikontrolli auditis (2009) toodi välja, et lastekaitsetöötajate tööd seoses juhtu-

miplaani täitmisega kergendaks elektroonilise variandi kasutuselevõtmine.

Uuringust selgus, et neljandikul noortest puudusid suhted kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajaga ja pooled vastanud noortest nentisid, et sotsiaaltöötaja ei käi nendega kohtumas. Ka lastekaitse või sotsiaaltöötajad ei pea niivõrd oluliseks pakkuda tugiteenuseid veel asenduskodus elavatele noortele, mistõttu ei ole asenduskodude noortel sageli kokkupuudet elukohajärgse lastekaitse- või sotsiaaltöötajaga.

Lastekaitsetöötajate seisukoht oli, et asenduskodus ellu astuvate noorte iseseisvumist hõlbustaks **tugiisik**, kes pärast noore lahkumist asenduskodu teenuselt oleks noorele toeks ja abistaks teda nii elementaarsetes küsimustes kui ka tööga seotud küsimustes. Mõningatel lastekaitsetöötajatel oli olnud võimalus pakkuda tugiisikut noorele iseseisvujale, kuid samas kogesid nad, et mitmed iseseisvujad loobusid sellisest võimalusest. Sellest tulenevalt leiti, et tugiisikuks peaks olema inimene, keda noor tunneb ja usaldab varasemast. Samuti tuleks asenduskodude kasvandikke harjutada varakult mõttega, et pärast asenduskodu teenuselt lahkumist, on neil toeks isik, kes nõustab ja ohjab noort seoses iseseisvalt ellu astumisega.

Järelhooldusteenuse all mõeldakse laste hoolekandeesutuses või kasuperes täisealiseks saanud noore abistamist ja toetamist iseseisva elu alustamisel. Järelhooldusteenuseid on iseseisvunud noortele kohustatud pakkuma kohalik omavalitsus, kust noor on asenduskoduteenusel määratud.

Tugiteenusteks nimetatakse asenduskodu kasvandikele pakutavaid nõustavaid ja toetavaid teenuseid, mille eesmärk on hõlbustada asenduskodu kasvandike hilisemat toimetulekut elus. Samuti võib tugiteenuste osutamist äravõetud lapse vanematele näha kaudse teenusena asenduskodu kasvandiku heaolu parandamiseks, kui lapsevanemal aidatakse paremini oma eluga toime tulla ja seeläbi lapsega kontakti hoida.

Kuidas minna edasi:

- Noorte eduka iseseisvumise kindlustamiseks tuleks välja töötada võimalused, kuidas pakkuda asenduskodust lahkunud noorele järelhooldusteenuseid kui ta ei soovi iseseisvasse ellu astuda elukohajärgses kohalikus omavalitsuses. Noorel peab olema võimalus kaasa rääkida oma tuleviku osas ja teha otsuseid, seetõttu ei tohiks seadus mõjutada noore elukohta puudutavat otsust asenduskodust iseseisvumisel.
- Töökogemuse saamiseks võiksid asenduskodud teha koostööd piirkonna ettevõtetega, et rakendada veel asenduskoduteenusel olevaid noori koolivaheajaks tööle ning anda neile seeläbi töö tegemise kogemus. Teiseks nagu pakuti Eesti Asenduskodu Töötajate Liidu konverentsil „Asenduskodust ellu astuvate noorte integreerumine tööturule, võimalused ja raskused“, võiksid asenduskodu noored käia töövarjuks, osaleda noortealgatuslikes projektides ning suveti käia õpilasmalevas.
- Asenduskodu noortele pakutav karjäärinõustamine peaks hõlmama ka töölepinguseadusest tulenevate õiguste ja kohustuste teavitamist, infot kuidas ette valmistada palgaläbirääkimisteks ja ka emotsionaalset ettevalmistust, enesekindluse tugevdamist, kuna nende omaduste puudumine võib muuta noore tööotsingud vähe edukaks. The National Care Advisory Service (NCAS) uuringust „What makes the difference“ selgus näiteks, et noorte inimeste madal enesehinnang on tähelepanuväärseks takistuseks leidmaks ja hoidmaks tööd.
- Asenduskodu kasvandikke tuleks noorukieast alates harjutada mõttega, et asenduskodust lahkudes on neil mõnda aega kõrval tugiisik, kellelt ta võib vajadusel nõu küsida ja kes omakorda võib suunata noort tegema õigeid otsuseid. Tugiisik peab olema professionaalse tugiisiku koolituse läbinud, kuid juba teada ja usaldusväärne inimene noore jaoks. Selliseks inimeseks võiks olla nii asenduskodu kasvataja või ka mõni kooli õpetaja, kes on usaldusväärne noore jaoks. Samuti võivad tugiisiku funktsiooni täita tugi- või hoolduspere.
- Noori tuleks ette valmistada ka spetsiifilistest oskuste ja teadmistega (näiteks ahju kütmine, elektri- ja vee näitude esitamine) mis kaasnevad iseseisvalt eluaseme üürimise või omamisega ning toimetulekuga.
- Tugiteenustena tuleks noortele pakkuda juba asenduskodu teenusel olles psühholoogilist nõustamist, seksuaalkäitumise teemalist nõustamist, teavitada noori nende õigustest erinevatele teenustele ja toetustele.
- Juhtumiplaani toetava osana tasuks kasutusele võtta põhjalik elu oskusi ja teadmisi kaardistav ankeet. Asenduskodu õpetaja saaks ankeedi alusel iga-aastaselt hinnata noore erinevaid igapäevaoskusi alates 15ndast eluaastast ning selle põhjal panna paika ka teadmised ning oskused, mille parandamiseks tuleks noorega täiendavat tööd teha või pakkuda talle koostöös kohaliku omavalitsusega vastavaid tugi-teenuseid.

Täispika uuringuga „Asenduskodudes kasvanud noorte valmisolek iseseisvaks eluks“ saate tutvuda Poliitikauuringute Keskuse PRAXIS koduleheküljel www.praxis.ee.

Täiendavat lugemist

- **Allen, M.** (2005) *Teens Aging Out of Foster Care in Oregon: A Guide to Transition Planning for Caseworkers, Judges and Advocates*. Juvenile Rights Project, Inc.
- **Cook, T. D., Furstenberg, F. F. Jr.** (2002). Explaining Aspects of the Transition to Adulthood in Italy, Sweden, Germany, and the United States: A Cross-Disciplinary, Case Synthesis Approach, *The Annals of the American Academy* 580(1): 257–87.
- **Courtney, M.** (2005) *Youth Aging Out of Foster Care*. Network on Transitions to Adulthood. Policy Brief. April 2005, Issue 19. <http://www.transad.pop.upenn.edu/downloads/courtney--foster%20care.pdf>
- **Eesti Vabariigi lastekaitse seadus**. Vastu võetud 08.06.1992 (RT 1992, 28, 370), jõustunud 01.01.1993
- **Eurochild** (2010) *The transition to independent living executive summary - Children in alternative care*. National Surveys-2nd Edition January 2010 9
- **Inskeep, S.** (2004) *Efforts to Help Young Adults Who Feel Disconnected from Society*, National Public Radio (June 10, 2004).
- **Riigikontrolli aruanne Riigikogule** (2009). Riigi tegevus laste riikliku hoolekande korraldamisel“ Eesti Asenduskodu Tõetajate Liit, www.eatl.ee
- **Scannapieco, M.; Connell-Carrick, K.; Painter, K.** (2007). In *Their Own Words: Challenges Facing Youth Aging Out of Foster Care*. *Child Adolesc Soc Work J* (2007) 24: 423–435
- **Schatz, MS; Sinden, AR** (1991). *A child Development Perspective of Adolescence (12-19 Years)*. Fostering Families. Colorado State Dept. Of Social Services, Boulder
- **Soova, K.** (2009). *Hoolekandest väljuvate noorte õiguste analüüs*
- **Sotsiaalhoolekande seadus**. Vastu võetud 08.02.1995 (RT I 1995, 21, 323), jõustunud 1.04.1995. a.
- **The National Care Advisory Service (NCAS)**. *Supporting care leavers in employment. Working in partnership to support young people leaving care*. <http://leavingcare.org> (18.09.2010)

Poliitikaanalüüs on Poliitikauuringute Keskuse Praxis väljaannete sari, mille eesmärgiks on analüüsida Eesti sotsiaal-, majandus- ja avaliku sektori poliitikaid, juhtida tähelepanu alternatiivsetele valikutele ning innustada avalikku arutelu. Väljaannetes avaldatud seisukohad kajastavad autorite isiklike vaateid. Väljaannete autoriõigus kuulub Poliitikauuringute Keskusele Praxis. Poliitikaanalüüsis sisalduva teabe kasutamisel palume korrektselt allikale viidata.

Praxise mõttehommik on poliitikakujundajatele ja kodanikuühendustele suunatud poliitikaseminaride sari, mille eesmärgiks on innustada argumentidele tuginevat diskussiooni. Praxise mõttehommiku raames toimuvate seminaride fookuses on erinevad poliitikavaldkonnad, mis on valitud vastavalt Praxises läbi viidavatele analüüsidele ja ühiskonnas aktuaalsetele teemadele nii Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis kui 2011. aasta Riigikogu valimiste eel. Jälgi diskussiooni ja osale mottehommik.praxis.ee.

Poliitikaanalüüsi valmimist toetas SOS Lasteküla Eesti Ühing.